

Sygn. akt II UK 97/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z wniosku małoletniej M.D. reprezentowanej przez przedstawiciela
ustawowego matkę D.D.

przeciwko Wojewódzkiemu Zespołowi do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności
w B.

o ustalenie stopnia niepełnosprawności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 2 października 2019 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 11 października 2017 r., sygn. akt IV Ua (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 października 2017 r., IV Ua (...), Sąd Okręgowy w W.
oddalił apelację wnioskodawczyni małoletniej M.D. reprezentowanej przez

przedstawiciela ustawowego, matkę D.D., od wyroku Sądu Rejonowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. z dnia 22 grudnia 2016 r., którym oddalono odwołanie wnioskodawczynie od orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w B. z dnia 9 marca 2016 r., utrzymującego w mocy orzeczenie Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w A. z dnia 7 stycznia 2016 r.

W ustalonym stanie faktycznym, orzeczeniem z dnia 7 stycznia 2016 r. Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w A. zakwalifikował małoletnią M.D. do osób niepełnosprawnych, ustalając, że niepełnosprawność istnieje od urodzenia. Orzeczenie wydano do dnia 31 stycznia 2017 r. Jednocześnie wskazano na konieczności zaopatrzenia małoletniej wnioskodawczynie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne ułatwiające funkcjonowanie, a nadto konieczność współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Powyższe orzeczenie utrzymał w mocy Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w B. (orzeczeniem z dnia 9 marca 2016 r.). Powyższe rozstrzygnięcie zaskarżyła odwołaniem przedstawicielka ustawowa małoletniej, kwestionując nie wskazanie w nim konieczności udzielania małoletniej stałej lub długotrwałej opieki i pomocy w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Powołując się na dokumentację medyczną oraz przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz.U. Nr 17, poz. 162 ze zm., dalej „rozporządzenie w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności”), podniosła, że córka spełniła kryteria opisanego wyżej wskazania, stwierdzając nadto, że świadczenie opiekuńcze otrzymuje od 2010 r. a stan zdrowia córki uległ pogorszeniu, co tym bardziej podważało prawidłowość stanowiska organów rentowych. W związku z powyższym wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia przez wskazanie konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Sąd Rejonowy po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, w tym dowodu z opinii biegłych lekarzy internisty, pediatry i okulisty, oddalił odwołanie, wskazując że biegli dokonali kompleksowej oceny aktualnego stanu zdrowia

małoletniej, a z medycznego punktu widzenia opinia ta nie była kwestionowana przez żadną ze stron. Natomiast prawidłowość opinii w zakresie przełożenia stanu zdrowia małoletniej na ocenę co do możliwości jej funkcjonowania w życiu codziennym zakwestionowała strona pozwana, odwołując się do regulacji zawartej w § 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności, podnosząc, że schorzenia małoletniej nie powodują utraty zdolności do wykonywania czynności samoobsługowych, poruszania się, komunikowania z otoczeniem. W konsekwencji nie powodują konieczności zapewnienia stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku. Sąd pierwszej instancji dodatkowo przesłuchał przedstawicielkę ustawową małoletniej i stwierdził, że sam fakt konieczności opieki okulistycznej, nie jest równoznaczny z koniecznością opieki z uwagi na niezdolność do samodzielnej egzystencji, odwołując się do art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1172 ze zm.), stanowiącego, iż osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodujących konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku. Szczegółowe standardy w zakresie oceny niepełnosprawności osób małoletnich zawierają zapisy rozporządzenia w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności, a zgodnie z wytycznymi w nich zawartymi oceny niepełnosprawności u osoby w wieku do 16 roku życia dokonuje się na podstawie: przewidywanego okresu trwania upośledzenia stanu zdrowia z powodu stanów chorobowych określonych rozporządzeniem i przekraczającego 12 miesięcy, niezdolności do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, takich jak samoobsługa, samodzielne poruszanie się, komunikowanie z otoczeniem, powodującej konieczność zapewnienia stałej opieki lub pomocy, w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku, znacznego zaburzenia funkcjonowania organizmu, wymagającego systematycznych i częstych

zabiegów leczniczych i rehabilitacyjnych w domu i poza domem (§ 1 powołanego rozporządzenia). W ocenie Sądu pierwszej instancji zgromadzony materiał dowodowy nie dał żadnych podstaw do stwierdzenia, aby małoletnia wymagała stałej pielęgnacji, pomocy i opieki innych osób. W uzasadnieniu wyroku podkreślono, że Sąd miał na uwadze wcześniejsze orzeczenia, w których wskazywano na konieczność udzielania małoletniej stałej lub długotrwałej opieki i pomocy w związku z ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, zwracając jednak uwagę, że aktualny stan zdrowia dziecka i jego codzienne funkcjonowanie, nie dawały podstaw do uwzględnienia odwołania.

Rozpatrujący apelację wnioskodawczyni Sąd Okręgowy uzupełnił postępowanie dowodowe, dopuszczając dowód z opinii uzupełniającej biegłych sporządzających opinię, którzy podtrzymali ją w całości, a więc także w ocenie co do braku poprawy stanu zdrowia małoletniej oraz dowód z opinii biegłych psychologa i psychiatry dziecięcego, którzy uznali, że małoletnia nie jest niezdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, nie występuje również konieczność objęcia jej, z przyczyn psychologiczno - psychiatrycznych, stałą lub długotrwałą opieką lub pomocą innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku. Podzielając tę opinię, Sąd Okręgowy, stwierdził brak podstaw do uznania konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji małoletniej wnioskodawczyni i oddalił apelację.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawczyni, zarzucając naruszenie prawa materialnego – art. 4a ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w związku z § 1 i § 2 ust. 1 pkt 8 i ust. 2 rozporządzenia w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności, polegające na ich błędnym zastosowaniu i nieuznaniu, że małoletnia spełnia kryteria przewidziane we wskazanych przepisach i wymaga stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Zarzucił także naruszenie przepisów postępowania - art. 278 § 1 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. w związku z art. 232 zd. 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

polegającym na przeprowadzeniu z urzędu dowodu z opinii psychologiczno - psychiatrycznej, która to opinia nie dotyczy faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, zarzucając, że naruszenie to miało istotny wpływ na wynik sprawy.

W oparciu o te zarzuty, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy wraz z orzeczeniem o kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi uzasadniają uchylenie zaskarżonego wyroku.

Wstępnie trzeba zwrócić uwagę, wobec zarzutów skargi kasacyjnej odnoszących się do naruszenia przepisów postępowania, że zarzucenie naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. w związku z art. 232 zd. 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. polegającym na przeprowadzeniu z urzędu dowodu z opinii psychologiczno - psychiatrycznej, w istocie zmierza do zakwestionowania ustaleń faktycznych, zaś w orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że przepisy te mogą być podstawą skargi kasacyjnej tylko w wyjątkowych wypadkach, a mianowicie, gdy wykazane zostanie, że sąd przeprowadził dowód na okoliczności nie mające istotnego znaczenia w sprawie i ta wadliwość postępowania dowodowego mogłaby mieć wpływ na wynik sprawy, bądź gdy sąd odmówił przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie w sprawie, wadliwie oceniając, że nie mają one takiego charakteru (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2014 r., II UK 211/13, LEX nr 1422262). Nie można również pominąć, że w judykaturze Sądu Najwyższego panuje przekonanie, że do naruszenia tych przepisów dochodzi wtedy, gdy sąd nie przeprowadził dowodów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy i przedwcześnie postanowił o zamknięciu rozprawy (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2000 r., I CKN 321/98, OSNC 2000 nr 10, poz. 178; z dnia 24 maja 2001 r., I PKN 409/00, OSNP 2003 nr 6, poz. 148 i z dnia

4 listopada 2010 r., III UK 25/10, LEX nr 794799; z dnia 22 sierpnia 2013 r., II UK 15/13, LEX nr 1375190).

Odnosząc to do poczynionych w sprawie ustaleń stanu faktycznego, trzeba przypomnieć, że w opinii biegłych lekarzy internisty, pediatry i okulisty stwierdzono, że stan zdrowia i sprawność organizmu małoletniej M.D. w świetle standardów wyznaczonych rozporządzeniem w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności, powoduje niezdolność do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych takich jak samoobsługa, samodzielne poruszanie się, komunikowanie z otoczeniem bądź też znacznie zaburza funkcjonowanie organizmu wymagając częstych i systematycznych zabiegów leczniczych i rehabilitacyjnych w domu i poza domem. W opinii stwierdzono także, że w porównaniu z okresem, kiedy orzekany był punkt 7 (niezdolność do samodzielnej egzystencji) nie nastąpiła poprawa stanu zdrowia małoletniej. Stanowisko to zostało podtrzymane w opinii uzupełniającej z dnia 6 września 2016 r., w której wyraźnie wskazano, że zakres ograniczeń funkcjonalnych (osoba słabo widząca), powoduje konieczność sprawowania długotrwałej opieki i pomocy w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku. Oceny tej nie podważa opinia biegłego psychologa dziecięcego (i lekarza psychiatrę) stwierdzająca, że małoletnia wnioskodawczyni nie jest niezdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i nie występuje konieczność objęcia jej, stałą lub długotrwałą opieką lub pomocą innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku z przyczyn psychologiczno – psychiatrycznych gdy się uwzględni, że rozpatrywana sprawa dotyczy ustalenia czy małoletnia wnioskodawczyni spełnia kryteria wymogu stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością egzystencji z przyczyn okulistycznych. Wskazywana różnica w przedstawionych ocenach nie została w toku postępowania wyjaśniona, tymczasem ocena zdolności małoletniej do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i w związku z tym ocena czy wymaga ona – tak jak dotąd - konieczności sprawowania długotrwałej opieki i pomocy w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku, ma w sprawie kluczowe znaczenie.

W świetle art. 286 k.p.c., sąd ma obowiązek dopuszczenia dowodu z dodatkowej opinii tych samych lub innych biegłych, gdy zachodzi tego potrzeba, a więc wówczas, gdy opinia złożona do sprawy zawiera istotne braki, sprzeczności, względnie nie wyjaśnia istotnych okoliczności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2009 r., III CSK 7/09, LEX nr 533130 i powołane w nim orzeczenia). Nie można bowiem stosować prawa materialnego (rozstrzygać sporu) bez wyjaśnienia warstwy faktycznej w zakresie pozwalającym na aplikację tego prawa. Tylko wtedy realizuje się konstytucyjne prawo strony do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Oznacza to, że dla rozpatrzenia sprawy Sąd powinien przeprowadzić odpowiednie postępowanie dowodowe nawet z urzędu. W tym kontekście należy też rozumieć wymaganie (pojęcie) dostatecznego wyjaśnienia okoliczności spornych, które warunkuje rozstrzyganie (wyrokowanie) w sprawie (art. 217 § 3 k.p.c.). Skoro Sąd pomija twierdzenia i dowody, jeżeli sporne okoliczności zostały już dostatecznie wyjaśnione, to powinien prowadzić postępowanie dowodowe, jeżeli okoliczności istotne nie zostały dostatecznie wyjaśnione tak jak w rozpatrywanej sprawie.

Odnosząc się z kolei do sformułowanych w ocenianej skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia prawa materialnego Sąd Najwyższy uznał, że ma rację skarżąca, podnosząc niewłaściwe (przedwczesne) zastosowanie art. 4a ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w związku z § 1 i § 2 ust. 1 pkt 8 i ust. 2 rozporządzenia w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności. W tym zakresie trzeba ponownie zauważyć, że w toku postępowania apelacyjnego nie został dostatecznie ustalony stan zdrowia małoletniej wnioskodawczyni, jak i w konsekwencji kwestia czy spełnia ona kryteria przewidziane we wskazanych przepisach i wymaga stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. To zaś uzasadnia zawarty w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia prawa materialnego przez zastosowanie go do nie w pełni ustalonego stanu faktycznego.

Z tych względów skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie, wobec czego Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach uzasadnia art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹
k.p.c.
as